

Korte mededeling

Euheptaulacus villosus, een bladsprietkever nieuw voor de Nederlandse fauna (Coleoptera: Scarabaeidae)

Op 29 mei 2002 ving de eerste auteur ten zuidoosten van Wylre een exemplaar van een hem onbekende bladsprietkever (figuur 1). Pas onlangs determineerde de tweede auteur het dier als *Euheptaulacus villosus* (Gyllenhal), een soort die tot nu toe niet uit ons land bekend was (Brakman 1966, Huijbregts & Krikken 1985, 1988, Vorst & Huijbregts 2001).

De Nederlandse vindplaats betreft een steil, zuid geëxponeerd schraal kalkgrasland langs de holle weg die loopt van Wylre naar het Eyserbosch, vlak voor het viaduct over de spoorbaan. Deze strook kalkgrasland heeft deels een vrij hoge en dichte vegetatie, deels een vrij ijle en lage begroeiing met her en der stukjes kale bodem waar eenjarige planten groeien tussen meer typische kalkgraslandplanten. Waar de kever zat in deze strook is niet meer precies te achterhalen; waarschijnlijk in de vegetatie. De vondst werd gedaan tijdens een floracursus-excursie, waarbij alleen wat handvangsten gedaan kunnen worden.

De soort is met de gangbare determinatieliteratuur op naam te brengen (Dellacasa & Dellacasa 2006b, Janssens 1960, Jessop 1986, Machatschke 1969), maar wordt in de meeste van deze werken nog in het genus *Heptaulacus* Mulsant (sensu lato) geplaatst. De soorten van *Heptaulacus* s.l. lijken op sterk behaarde vertegenwoordigers van het genus *Aphodius* Illiger s.l., maar laten zich eenvoudig onderscheiden door de aanwezigheid van zeven tot negen opvallend brede dekschildstrepen (groeven). Bij *Aphodius* zijn dit er altijd tien. Tot nu toe waren uit Nederland twee soorten *Heptaulacus* s.l. gemeld: *H. testudinarius* (Fabricius) en *H. sus* (Herbst). Tegenwoordig wordt van deze twee soorten alleen *H. testudinarius* nog in *Heptaulacus* geplaatst (het is de type soort), terwijl de andere tesamen met onze nieuwe vondst tot het genus *Euheptaulacus* Dellacasa wordt gerekend (Dellacasa & Dellacasa 2000). Daarmee komen in Nederland dus twee soorten *Euheptaulacus* voor, *E. sus* en *E. villosus*. Van beide andere Nederlandse *Heptaulacus* s.l. soorten is *E. villosus* eenvoudig te onderscheiden door de egaal oranje-bruine bovenzijde. De andere soorten hebben een donkerder kop en halsschild; de oranje-bruine dekschilden zijn daarnaast elk voorzien van een tiental donkere vlekjes, die meer of minder

1. *Euheptaulacus villosus*. Wylre, Limburg, 29 mei 2002, leg. J. J. Wieringa. Foto: Theodoor Heijerman
1. *Euheptaulacus villosus*. Wylre, Limburg, May 29 2002, leg. J. J. Wieringa.

vermolten kunnen zijn. De formele kenmerken waarop *Euheptaulacus* wordt afgesplitst van *Heptaulacus* betreffen vooral de epipharynx en aedeagus, maar ze worden ondersteund door enkele beter zichtbare kenmerken: *Heptaulacus* heeft sterke, hoefijzervormige halsschildpunctering en de mannetjes hebben slecht één eindspoor op de middenschenen, terwijl *Euheptaulacus* ronde en meestal fijnere halsschildpuntjes heeft en de mannetjes (net als alle vrouwtjes) twee eindsporen. *E. villosus* wordt overigens op grond van zijn epipharynx wel een beetje als buitenbeentje in het genus beschouwd (Dellacasa & Dellacasa 2000).

Het areaal van *E. villosus* is relatief klein en beslaat delen van Noord- en Midden-Europa (Dellacasa & Dellacasa 2006a). Het reikt van Groot-Brittannië en het oosten van Frankrijk tot in Roemenië en van Noord-Italië tot het zuiden van Fennoscandië, Estland en Letland (Baraud 1977, Dellacasa & Dellacasa 2006b, Horion 1958, Jessop 1986, Lundberg 1995, Silfverberg 2004). Horion (1958) noemt de soort 'Überall nur stellenweise und s[elten]'. Tot nu toe is *E. villosus* niet uit België of Luxemburg bekend (Dellacasa & Dellacasa 2006a, Janssens 1960, Mousset 1973). Horion (1958) meldt dat de soort in Duitsland naar het westen steeds zeldzamer wordt. Hij is van de drie aan ons land grenzende Duitse keverregio's slechts bekend uit Nordrhein (Köhler & Klausnitzer 1998).

De biologie van *E. villosus* werd al beschreven door Rosenhauer (1882, als *Oxyomus villosus*), aan de hand van een populatie in de buurt van Erlangen (Beieren). Zowel larven als kevers leefden hier op grazige hellingen in 'fetter Humuserde' op een kalkrots. Uit larven die hij eind mei verzamelde ontwikkelden zich half juni de volwassen kevers. In het veld was de soort vooral in juli te vinden, wanneer zij 's middags om een uur of drie massaal in het gras rondkropen. Rosenhauer (1882) geeft verder nog een beknopte beschrijving van de larven. De soort leeft dus niet zoals *H. testudinarius* en *E. sus* in mest. Welch (1979) geeft een overzicht van de Britse vindplaatsen. Hier is de soort voornamelijk gevonden op zandige gebieden langs de kust en – in het zuiden van het land – op kalkterreinen. Doorgaans werden slechts één tot enkele exemplaren verzameld. De meeste exemplaren stammen uit de maanden mei en juni, en in kleiner aantal uit april en augustus. Horion (1958) meldt dat de soort vroeger wel als thermofiel werd beschouwd, maar dat dit op grond van het areaal niet juist kan zijn. Gezien het voorkomen tot in Schotland en het zuiden van Fennoscandinavië en het ontbreken in het Middellandse Zeegebied lijkt dit plausibel. Daarnaast is het voorkomen in het zuiden van het areaal beperkt tot bergachtige streken: in Frankrijk is *H. villosus* slechts bekend van de Alpen en de Jura (Baraud 1977).

Literatuur

- Baraud J 1977. Coléoptères Scarabaeoidea. Faune de l'Europe occidentale. Publications de la Nouvelle Revue d'Entomologie 4: 3-352.
- Brakman PJ 1966. Lijst van Coleoptera uit Nederland en het omliggend gebied. Monographieën van de Nederlandsche Entomologische Vereeniging 2: i-x, 1-219.
- Dellacasa M & Dellacasa G 2000. Systematic revision of the genera *Euheptaulacus* G. Dellacasa, 1983 and *Heptaulacus* Mulsant, 1842 with description of the new genus *Pseudoheptaulacus* (Coleoptera: Scarabaeoidea: Aphodiidae). Elytron 14: 3-37.
- Dellacasa M & Dellacasa G 2006a. Tribe Aphodiini. In: Catalogue of the Palaearctic Coleoptera (Löbl I & Smetana A eds) 3: 105-143. Apollo Books.
- Dellacasa G & Dellacasa M 2006b. Coleoptera. Aphodiidae, Aphodiinae. Fauna d'Italia 41: i-xii, 1-484.
- Horion A 1958. Faunistik der mitteleuropäischen Käfer. Band VI. Lamellicornia (Scarabaeidae - Lucanidae). Aug. Feyel.
- Huijbregts J & Krikken J 1985. Overzicht van de wijzigingen in de lijst van Nederlandse kevers (1966-1984). Nieuwsbrief European Invertebrate Survey - Nederland 16: 23-30.
- Huijbregts J & Krikken J 1988. Aanvullingen op de lijst van Nederlandse kevers (1985-1986). Nieuwsbrief European Invertebrate Survey - Nederland 18: 7-8.
- Janssens A 1960. Faune de Belgique. Insectes Coléoptères Lamellicornes. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique.
- Jessop L 1986. Dung beetles and chafers. Coleoptera: Scarabaeoidea. New edition. Handbooks for the Identification of British Insects 5(11): 1-53.
- Köhler F & Klausnitzer B 1998. Verzeichnis der Käfer Deutschlands. Entomologische Nachrichten und Berichte, Beiheft 4: 1-185.
- Lundberg S 1995. Catalogus Coleopterorum Sueciae. Naturhistoriska Riksmuseet, Stockholm.
- Machatschke JW 1969. Familie Scarabaeidae. Die Käfer Mitteleuropas 8: 266-366.
- Mousset A 1973. Atlas provisoire des insectes du Grand-Duché de Luxembourg. Coleoptera. Cartes 227 à 445. Musée d'Histoire Naturelle du Luxembourg.
- Rosenhauer WG 1882. Käfer-Larven. Entomologische Zeitung, Stettin 43: 3-32.
- Silfverberg H 2004. Enumeratio nova Coleopterorum Fennoscandiae, Daniae et Baltiae. Sahlbergia 9: 1-111.
- Vorst O & Huijbregts J 2001. Overzicht van wijzigingen in de lijst van Nederlandse kevers (1987-1999) (Coleoptera). Entomologische Berichten 61: 80-88.
- Welch RC 1979. *Aphodius (Heptaulacus) villosus* Gyll. (Col., Scarabaeidae) in Angus. Entomologist's Monthly Magazine 114 [1978]: 209-210.

Summary

***Euheptaulacus villosus*, a scarabaeid new to the Dutch fauna (Coleoptera: Scarabaeidae)**

A single specimen of *E. villosus*, a species hitherto unrecorded from The Netherlands, was collected near Wijlre in the province of Limburg. The species' distribution range and biology are discussed.

Jan J. Wieringa

Wageningen University
Biosystematics Group
Generaal Foulkesweg 37
6703 BL Wageningen
jan.wieringa@wur.nl

Oscar Vorst

Poortstraat 55
3572 HD Utrecht